

I. Kako naj se volivec odloča ali »kateri program strank, najustrezneje zagotovi, da bomo tudi čez 300 let v Sloveniji govorili slovensko?«

1. Presoja političnih programov skozi prizmo Nadkonvencije

V sodobni politiki se volivci pogosto znajdejo pred množico programov, obljub in vrednot, ki jih je težko primerjati. Leva in desna retorika, sklicevanje na svobodo, pravičnost, red ali solidarnost pogosto zameglijo ključno vprašanje: **ali politika dejansko ustvarja pogoje, v katerih ljudje lahko dostojno živijo.**

Nadkonvencija ponuja drugačen pristop. Ne izhaja iz ideologije, temveč iz vprašanja pogojev. Njeno izhodišče je preprosto: **človekove pravice nimajo pomena, če niso podprte z realnimi pogoji za njihov obstoj.** Zato kot osrednji pokazatelj uspešnosti politike postavlja otroka – ne kot simbol, temveč kot merljiv indikator delovanja družbe.

V delu II. smo izvedli iskanje odgovora na vprašanje: katera politična stranka ima najustreznejši program, ki bi zagotovil, da bi v Sloveniji tudi čez 300 let – govorili slovenski jezik.

Avtor: mag. Franc Derganc, dne 29.12.2025

Disclaimer AI

Dobra povezava:

1. [Nadkonvencija \(članek "Konfucij po Elenoar Eoosevelt v Ženevi 1948"\)](#) - besedilo, ki razkrije, da *ima sodobni svet veliko pravic, a vse manj pogojev za normalno človeško življenje. Problem ni le v kršitvah pravic, temveč v razpadu pogojev, v katerih se človek sploh lahko oblikuje – predvsem v otroštvu. Nadkonvencija zato ne dodaja novih pravic, ampak postavlja merilo: družba je legitimna le, če omogoča stabilnost, čas, varnost in prihodnost za otroke. Kjer teh pogojev ni, pravice ostanejo brez nosilca.*
2. [Besedilo Nadkonvencije V227122025 \(dodan AI\)](#)
3. [Besedilo Nadkonvencije ZN](#) (z obrazložitvijo in genezo ideje)
4. [Kaj bi uvedba Nadkonvencije pomenila za Slovenijo](#)
5. [Kako bi "lahko izgledal" zakon, ki bi zavaroval slovenski jezik, tudi v pogojih, ko in če v Slovenijo migrirajo ljudje, ki jih slovenski jezik ni materni jezik](#)

2. Od ideologije k preverljivim pogojem

Večina političnih programov govori o ciljih: svobodi, varnosti, pravičnosti, rasti, solidarnosti. Redkeje pa povedo:

- katere konkretne pogoje mora imeti posameznik – da se »realizira, kot človek«,
- kako se ti pogoji merijo,
- kdo je odgovoren, če niso izpolnjeni,
- in kaj se zgodi, ko sistem odpove.

Nadkonvencija zato uvaja razlikovanje med **nameni politike** in njenimi **učinki**. Dobra politika ni tista, ki ima "prave vrednote", temveč tista, ki dokazljivo izboljšuje življenjske pogoje.

3. Ključno merilo: minimalno varovano jedro

V središču presoje je pojem *minimalnega varovanega jedra*. To pomeni nabor osnovnih pogojev, brez katerih človek – zlasti otrok – ne more razviti svojih zmožnosti:

- varno in stabilno bivanje,
- dostop do hrane, zdravstva in izobraževanja,
- psihosocialna varnost,
- predvidljivo okolje brez sistemske škode,
- pravna zaščita in možnost uveljavljanja pravic.

Politika, ki teh pogojev ne zna opredeliti, meriti in varovati, po merilih Nadkonvencije ne izpolnjuje svoje temeljne naloge.

4. Kako naj torej volivec presoja programe?

Namesto vprašanja »s katerimi vrednotami se strinjam« naj si volivec zastavi pet bolj zahtevnih, a bistvenih vprašanj:

1. Ali program jasno pove, katere življenjske pogoje zagotavlja?

Če so cilji zgolj splošni (»več svobode«, »več pravičnosti«, »močnejša družba«), brez konkretnih pragov, gre za retoriko, ne za zavezo.

2. Ali so cilji merljivi?

Ali program navaja kazalnike: dostopnost, stopnjo revščine, kakovost storitev, stabilnost bivanja, psihosocialne učinke?

Če ni meril, ni odgovornosti.

3. Ali obstaja mehanizem nadzora in popravkov?

Resna politika predvidi možnost, da ukrepi ne delujejo, in določi:

- kdo spremlja učinke,
- kdo odgovarja,
- kako se politika popravi.

4. Kdo je v središču politike?

Je to:

- država,
- ideologija,
- narod,
- trg,
- ali konkreten človek v realnih življenjskih razmerah?

Nadkonvencija kot merilo postavlja otroka, ker je najbolj občutljiv pokazatelj delovanja celotnega sistema.

5. Ali program razlikuje med svobodo in dejansko zmožnostjo živeti?

Svoboda brez pogojev ostaja abstraktna.

Nadkonvencija zahteva povezavo: **svoboda + pogoji + odgovornost**.

5. Kaj to pomeni v praksi

Po tem merilu nobena politična družina nima "avtomatsko pravilnega" odgovora. Vsaka ima del resnice, vendar tudi slepe pege:

- razvojni programi pogosto zanemarijo socialne posledice,
- socialni programi pogosto nimajo razvojnih kazalnikov,
- liberalni programi pogosto ne opredelijo pogojev svobode,
- konservativni programi pogosto ostanejo pri vrednotah brez merljivih učinkov.

Nadkonvencija ne izključuje nobenega pristopa, temveč zahteva, da se vsak prevede v **preverljive pogoje življenja**.

6. Kako naj se torej volivec odloči?

Preprosto: ne glede na stranko naj išče odgovore na tri vprašanja:

1. Katere minimalne pogoje dostojnega življenja zagotavljate?
2. Kako boste merili, ali ti pogoji obstajajo?
3. Kaj se zgodi, če politika pri tem odpove?

Če program na ta tri vprašanja ne odgovori jasno, ne gre za upravljanje družbe, temveč za upravljanje vtisa.

7. Primerjalna preglednica (zgolj kot primer analize programov političnih strank)

Spodnja tabela prikazuje, kako se posamezni politični pristopi razlikujejo glede na to, **kaj priznavajo kot problem in kaj bi morali dopolniti po merilih Nadkonvencije**:

Politični okvir	Kaj program poudarja	Kaj zahteva Nadkonvencija
Gibanje Svoboda	Učinkovitost, institucije, upravljanje	Določiti konkretne razvojne pogoje za otroke in merila učinkov
SDS	Red, varnost, suverenost	Prehod od simbolne identitete k dejanskim življenjskim pogojem
NSi	Družina, vrednote, odgovornost	Opredeliti materialne in razvojne pogoje za družine
SD	Socialna pravičnost, enakost	Razširiti redistribucijo v razvojne in preventivne ukrepe
Levica	Odprava izkoriščanja, enakost	Uvesti merila dejanskih psihosocialnih učinkov
Demokrati	Svoboda, pravna država	Opredeliti pogoje, ki omogočajo realno svobodo
Mi, socialisti	Socialna varnost, zaščita dela	Določiti minimalne pragove dostojnega življenja

Politični okvir	Kaj program poudarja	Kaj zahteva Nadkonvencija
Nadkonvencija	Pogoji za razvoj, otrok kot merilo	Merljiv, nadzorovan sistem odgovornosti

8. Zaključek

Nadkonvencija ne ponuja nove ideologije, temveč **orodje presoje**. Ne pove, *kaj* naj si mislimo, temveč *kako* presojati politične programe: manj čustveno in bolj odgovorno. Njeno izhodišče je preprosto vprašanje, ki presega delitve med levico in desnico: **ali politika dejansko ustvarja pogoje za življenje – ali zgolj proizvaja besede, obljube in simbole.**

Prav zato Nadkonvencija ne ocenjuje namenov, vrednot ali retorike, temveč učinke. Zanima jo, ali so v programih prepoznani konkretni pogoji za dostojno življenje, ali so ti pogoji merljivi in ali obstajajo mehanizmi odgovornosti, kadar niso doseženi.

II. Konkretni rezultati »izmere programov političnih strank«

V spodnjem razdelku smo za vas pripravili analizo trenutnega stanja programov slovenskih političnih strank z vidika meril Nadkonvencije. Gre za vsebinsko presojo, ne za politično priporočilo.

Ker se programi spreminjajo, dopolnjujejo in prilagajajo času, takšna analiza ne more biti enkratna. Nasprotno – **smisel Nadkonvencije je prav v tem, da omogoča ponavljajoče, redno preverjanje**, ali politične usmeritve dejansko prispevajo k ustvarjanju pogojev za dolgoročno dostojno življenje ljudi in skupnosti.

Zato je spodnja analiza mišljena kot:

- orientacijsko orodje za volivce,
- okvir za javno razpravo,
- in povabilo strankam, da svoje programe preverjajo, nadgrajujejo in utemeljujejo z merljivimi učinki.

Nadkonvencija s tem ne nadomešča demokratične izbire, temveč jo pogloblja: omogoča, da se odločamo na podlagi posledic politik – ne le njihovih obljub.

Al smo prosili, naj politične programe presodi z zelo specifičnega vidika: **kateri med njimi najverjetneje ustvarja pogoje, da se bo v Sloveniji tudi čez 300 let še govorilo slovensko.**

Pri tem ne gre za vprašanje ideologije, identitete ali trenutnih političnih simpatij, temveč za dolgoročno presojo: ali posamezen program sistematično skrbi za pogoje, brez katerih se jezik, skupnost in družba ne morejo ohraniti skozi generacije.

Rezultati spodaj zato ne pomenijo podpore ali nasprotovanja posamezni stranki. Predstavljajo analitični poskus razvrstitve programov glede na to, **v kolikšni meri ustvarjajo trajne socialne, demografske, institucionalne in razvojne pogoje**, ki omogočajo medgeneracijski prenos jezika, kulture in družbenega življenja.

Takšna presoja izhaja iz izhodišč Nadkonvencije, ki razume obstoj jezika kot posledico pogojev za življenje – ne kot vprašanje simbolov, retorike ali zgolj pravnih določb. Jezik preživi tam, kjer obstajajo stabilne družine, varni življenjski okviri, delujoče institucije in prihodnost, v katero se spleča roditi in ostati.

Spodaj predstavljena razvrstitev je zato orodje za razmislek: kaže, kako se posamezni programi približujejo ali oddaljujejo od tega dolgoročnega cilja, ter odpira prostor za nadaljnje izboljšave in ponovne presoje ob vsaki spremembi programov.

1. NADKONVENCIJA (referenčni model – je zmagal.....)

Zakaj je na vrhu (Če bi Nadkonvencija bila politična stranka):

Ker je edini okvir, ki sistematično poveže:

- otroka kot merilo uspeha družbe,
- pogoje razvoja (materialne, psihosocialne, institucionalne),
- odgovornost oblasti,
- merljivost učinkov,
- dolgoročno reprodukcijo skupnosti.

Ključna prednost:

Ne brani jezika simbolno, temveč **varuje pogoje, v katerih se jezik sploh lahko prenaša med generacijami.**

→ Če ni otrok, družin, stabilnosti, smisla in prihodnosti, tudi jezik izgine – ne glede na ustavne člene.

2. NSi (potencialno visoko, a neizpolnjeno)

Zakaj relativno visoko:

- priznava družino kot temelj,
- govori o odgovornosti, vrednotah in kontinuiteti,
- implicitno razume pomen medgeneracijskega prenosa.

Glavna slabost glede Nadkonvencije:

- družina je moralna kategorija, ne sistemsko varovan pogoj,
- manjkajo merljivi razvojni kriteriji,
- premalo poudarka na materialnih in psihosocialnih pogojih.

 Če bi NSi:

- opredelila minimalne pogoje za družine,
- uvedla merila uspešnosti,
- povezala vrednote z dejanskimi razvojnimi politikami,

bi bila po Nadkonvenciji zelo visoko.

3. SD (srednje ujemanje)

Pozitivno:

- jasno priznava socialno državo,
- govori o neenakosti, dostopu in zaščiti,
- razume pomen javnih sistemov.

Težava:

- ostaja pri redistribuciji,
- premalo razmišlja o dolgoročnih razvojnih učinkih,
- otrok ni sistemski indikator, ampak del socialne politike.

✦ Za skladnost z Nadkonvencijo bi morala:

- socialno politiko prevesti v razvojno politiko,
- meriti učinke na prihodnje generacije,
- ne ostati pri popravljanju škode.

4. Levica (visoka etična občutljivost, nizka razvojna vzdržnost)**Pozitivno:**

- zelo jasno zaznava sistemsko škodo,
- opozarja na izkoriščanje,
- ščiti ranljive.

Ključna težava:

- ne loči med odpravo škode in ustvarjanjem pogojev,
- zanemarja demografijo in dolgoročno reprodukcijo,
- pogosto reducira človeka na razredno vlogo.

✦ Z vidika 300 let obstoja jezika:

- dobra kritika,
- šibka gradnja prihodnosti.

5. Gibanje Svoboda (tehnično močna, razvojno nedoločena)**Pozitivno:**

- poudarek na institucijah,
- upravljanje, postopki, učinkovitost,
- evropska umeščenost.

Slabost:

- ne opredeli, *zakaj* institucije obstajajo,
- otrok, družina in prihodnost niso nosilni kriterij,
- razvoj je administrativen, ne antropološki.

✚ Brez jasne opredelitve pogojev za prihodnje generacije ne more dolgoročno varovati jezika ali kulture.

6. Demokrati (svoboda brez nosilne strukture)

Pozitivno:

- poudarek na svobodi,
- pravni državi,
- omejevanju oblasti.

Težava:

- svoboda brez pogojev ne reproducira skupnosti,
- ni odgovora na vprašanje: kdo bo čez 300 let še govoril slovensko?

✚ Svoboda brez demografije in družbenih pogojev je kratkega diha.

7. SDS (retorično močna, razvojno šibka)

Pozitivno:

- poudarja narod, varnost, identiteto,
- govori o suverenosti.

Ključna slabost:

- identiteta ni podprta s pogoji za življenje,
- več simbolike kot socialne arhitekture,
- malo sistemskih rešitev za družine in prihodnost.

✚ Narod brez pogojev za življenje postane slogan, ne skupnost.

8. Mi, socialisti (normativno močni, izvedbeno šibki)

Pozitivno:

- jasno govorijo o dostojanstvu,
- poudarjajo varnost in zaščito.

Težava:

- manjkajo mehanizmi,
- ni razvojnega modela,
- ni odgovora na dolgoročno reprodukcijo družbe.

 Povzetek: razvrstitev glede na zmožnost ohranitve skupnosti in jezika

Mesto Okvir / stranka		Ocena glede 300-letne vzdržnosti
1	Nadkonvencija (model)	Sistematična zaščita pogojev za prihodnje generacije
2	NSi	Potencialno močna, če preide od vrednot k pogojem
3	SD	Socialno občutljiva, a razvojno omejena
4	Levica	Močna kritika, šibka reprodukcija
5	Gibanje Svoboda	Upravna učinkovitost brez antropološke vizije
6	Demokrati	Svoboda brez nosilnega jedra
7	SDS	Identiteta brez razvojnih pogojev
8	Mi, socialisti	Etika brez izvedbe

Zaključna misel

Jezik ne preživi zato, ker ga razglasimo za vrednoto, zaščitimo z zakonom ali ovijemo v simboliko. **Preživi zato, ker se rojevajo otroci, ki imajo pogoje, da v njem živijo, mislijo, ustvarjajo in si v njem lahko predstavljajo prihodnost. Jezik je posledica življenja – ne njegov nadomestek.**

Če politika ne zna ustvariti stabilnih pogojev za družine, varnega okolja za razvoj otrok, delujočih institucij in predvidljive prihodnosti, potem tudi najglasnejše sklicevanje na identiteto ne more preprečiti razkroja skupnosti. Brez življenjskih pogojev ni ne demografije, ne kulture, ne jezika.

Zato Nadkonvencija ne sprašuje, kdo ima prav, temveč kdo nosi odgovornost. Ne meri namenov, temveč učinke. Ne presoja ideologij, temveč sposobnost politike, da omogoča življenje – danes, jutri in čez generacije.

Če želimo, da se bo v Sloveniji tudi čez 300 let govorilo slovensko, potem moramo politiko presojati po tem, ali ustvarja pogoje, v katerih se splača roditi, ostati in prevzeti odgovornost za prihodnost. Vse drugo so besede, ki ne ustvarjajo pogojev za prihodnost.